

Koulukirjaston merkitys lukemaan innostamisessa ja lukutaidon kehittämisessä

Koulukirjastot tukevat opetusta

Suomessa koulukirjastoilla on pitkät perinteet. Ensimmäiset koulukirjastot ovat toimineet jo 1700-luvulla Ruotsin vallan aikaan. Koulukirjastoista säädettiin 1800-luvun puolivälissä asetus, joka edellytti omaa kirjastoa jokaiseen lukioon. (Kurttila-Matero 2011.) Tällä hetkellä varsinaista lakia tai asetusta koulukirjastoista ei ole, mutta mainintoja koulukirjastotoiminnasta ja sen toteuttamisesta löytyy useammasta virallisesta lähteestä, kuten kirjastolaista ja uudesta perusopetuksen opetussuunnitelmasta (Finlex 2019; POPS 2014).

Ohjeistuksia koulukirjastotoiminnan järjestämiseen ovat laatineet niin kirjastoalan järjestöt kuin opetusalan viralliset tahot. Kansainvälinen kirjastoalan järjestö International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) on määritellyt ohjeistuksen koulukirjastoille ensimmäisen kerran vuonna 2002. Ohjeistus pohjautuu IFLAn ja Unescon yhdessä tekemään koulukirjastomanifestiin (1999), Yhdistyneiden kansakuntien lastenoikeuksien julistukseen (1959), lasten oikeuksien yleissopimukseen (1989) sekä alkuperäiskansojen oikeuksien julistukseen (2007). Ohjeistusta päivitetään säännöllisesti, viimeksi vuonna 2015 (IFLA, 2015). Suomessa Opetushallitus ja Suomen koulukirjastoyhdistys ry. ovat yhteistyössä toteuttaneet Hyvä koulukirjasto - ohjeistuksen, joka IFLAn laatimien ohjeiden lailla antaa suuntaviivoja koulukirjastotoiminnan toteuttamiselle Suomessa (Frantsi ym., 2014).

Kirjastoa pidetään useissa maissa kiinteänä osana koulutusjärjestelmää. Osa tutkijoista kutsuu kirjastoa koulun selkärangaksi, jota ilman ei saavuteta hyviä oppimistuloksia (Daniel, 2004; Smith, 2002). Koulukirjastoilla on lisäksi erityinen rooli oppimisessa, sillä ne tavoittavat jokaisen ikäluokan kokonaisuudessaan (Kurttila-Matero, 2011). Uudessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014) on mainittu useasti sellaiset koulukirjaston ydinalueen toiminnot, kuten kirjallisuuden hyödyntäminen, tiedonhankintataitojen opetus sekä yleissivistyksen laajentaminen. Nämä tulevat esiin esimerkiksi perusopetuksen arvoperusteissa sekä opetuksen tavoitteissa.

Koulukirjastojen keskeisenä tehtävänä on oppimisen tukeminen koulun pedagogisten tavoitteiden mukaisesti (Kurttila-Matero, 2011). Kirjastolla ja opetuksella on yhteiset tavoitteet: saada oppilas oppimaan ja tukea hänen koulutyötään. American Association of School Librarians (AASL) määrittelee koulukirjaston yhteistyön opettajien kanssa tärkeäksi. Yhteistyön sujuvuus vaikuttaa ratkaisevasti kirjaston toimintaan, minkä vuoksi koulukirjaston henkilökunnan tulee tuntea mahdollisimman hyvin opettajien ja oppilaiden tarpeet kirjastopalveluiden suhteen. (AASL, 2010; Reed & Mohammed, 2017.)

Millainen on toimiva koulukirjasto?

Sujuvaa lukutaitoa ja luetun ymmärtämistä pidetään hyvin tärkeinä taitoina, sillä ne ovat opetuksen perustyökaluja ja kaiken oppimisen pohja. Hyvä lukutaito ja kyky ymmärtää lukemansa ovat välttämättömyyksiä myös elämässä selviämisen kannalta. Lukeminen kehittää laajojen kokonaisuuksien hallintaa, olennaisen tiedon erottamiskykyä sekä kriittistä ajattelua. (Tella & Akande, 2007; Heikkilä-Halttunen, 2015; Kuhlthau, 2015; Aerila & Kauppinen, 2019) Säännöllinen lukeminen rikastuttaa sanavarastoa, harjaannuttaa kielen rakenteiden tajua sekä auttaa erilaisten tyylien hahmottamista. Lisäksi lukeminen toimii itsetutkiskelun välineenä, mielikuvituksen rikastuttajana ja keinona rentoutua. (Eyre, 2005; Aerila & Kauppinen, 2019.) On tärkeää ymmärtää koulukirjaston pedagogiset mahdollisuudet ja hyödyntää niitä mahdollisimman monipuolisesti (Kurttila-Matero, 2011).

Koulukirjaston houkuttelevuutta lisää sopivan aineiston tarjoaminen eri oppilasryhmille. Aineiston valinnassa tulee ottaa huomioon heikoille lukijoille sopivan aineiston hankinta, sillä liian vaikea kirja lannistaa nopeasti. Nielen ja Bus (2013) havaitsivat Alankomaissa, että koululaisten kiinnostus pitkien tekstien lukemiseen heikkeni, kun he etenivät ylemmille luokille. Samantyyppisiä havaintoja on tehty suomalaisoppilaiden lukemisesta, ja Suomen PISA-tulokset ovat laskeneetkin viime vuosina (OECD, 2015).

Koulukirjaston toiminnan ylläpidossa ja kehittämisessä on keskeisessä roolissa kirjastoalan ammattilainen, joka yhdessä opetushenkilöstön kanssa suunnittelee koulukirjaston toimintaa koulun opetussuunnitelman tarpeiden mukaan. Etenkin

harjoittelukouluissa aikataulut ovat tiukkoja ja työn kuormittavuus suurta, jolloin yksittäiselle opettajalle lisätty vastuu kirjastonhoidosta voi kuormittaa kohtuuttomasti. Onkin perusteltua, että koulukirjastoa hoitaa kokoaikaisesti kirjastoalan ammattilainen.

Hyvin toimiva koulukirjasto vaatii jatkuvaa ylläpitoa: Aineiston on oltava ajantasaista, ja sen on vastattava koulun tarpeisiin. Lisäksi aineisto pitää käsitellä asianmukaisesti ennen lainaukseen päättymistä, ja toimintaa sekä palveluja tulee kehittää koulun tarpeiden mukaisiksi. Pelkkä hyllyjärjestyksen ylläpitäminen sekä lainaus- ja palautustoiminnasta vastaaminen eivät riitä. Parhaimmillaan koulukirjasto toimii opetushenkilökunnan apuna ja oppilaiden oppimisen tukena sekä lukemisen ilon työssijana.

Ranganathanin (1931) toisen ja kolmannen kirjastolain mukaan jokaiselle lukijalle on kirja, ja jokaiselle kirjalle lukija. Kuka yhdistääkään nämä kaksi toisiinsa paremmin kuin koulukirjastonhoitaja, joka tuntee sekä kokoelman että oppilaat. Tavanomaisten koulukirjastotoimien lisäksi koulukirjastonhoitaja voi järjestää kirjastossa erilaisia tapahtumia ja toimintoja, jotka innostavat lukemaan ja tukevat näin oppimista kokonaisuudessaan. Esimerkkeinä toimivista käytänteistä ovat luokissa sijaitsevat iltasatukirjahyllyt (Aerila & Kauppinen, 2019), luokille tehtävät kirjavinkkaukset sekä kirjoihin liittyvät tapahtumat, kuten kansainvälinen Harry Potter -päivä.

Koulukirjaston ylläpitäminen on arvovalinta

Toimivan koulukirjaston ylläpito on arvokysymys. Kyse on siitä, millaisen mallin koulu antaa oppilaille kirjallisuuteen ja lukemiseen suhtautumisesta. Erityisesti harjoittelukouluilla on merkittävä vaikutus koulutuspolitiikkaan, ympäröivään yhteiskuntaan sekä kasvatukseen, opetuksen ja oppimisen kehittämis- ja laatutyöhön valtakunnallisella tasolla (eNorssi, 2009). Opetusharjoittelijoiden saama koulukulttuurimalli leviää muihin kouluihin heidän siirtyessään työelämään. Myös rehtorilla on tärkeä rooli vaikuttaa yleiseen asenteeseen koulukirjastoa kohtaan, mikä näkyy muun muassa työn organisoinnissa sekä opettajien ja koulukirjastonhoitajien koulutuksessa (Kurttila-Matero, 2011).

Koulukirjastoista hyötyvät etenkin oppilaat: heidän lukutaitonsa paranee ja tietonsa karttuvat. Koulukirjastosta on helppo napata kirja mukaan koulupäivän aikana. Näin nekin oppilaat, joiden on vaikea hyödyntää yleisiä kirjastoja, pääsevät kirjojen ääreen. Toivottavasti koulukirjastoja aletaan jälleen arvostaa ja niiden merkitys oppilaidenkehitykselle ymmärtää. Koulukirjastoihin panostaminen tulee ajan myötä moninkertaisesti takaisin.

Lähteet

Aerila, J.-A. & Kauppinen, M. 2019. Sytytä lukukipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.

American Library Association and American Association of School Librarians. 2010. ALA/AASL Standards for Initial Preparation of School Librarians (2010).

www.ala.org/aasl/sites/ala.org.aasl/files/content/aasleducation/schoollibrary/2010_standards_with_rubrics_and_statements_1-31-11.pdf. Viitattu 1.8.2019.

Daniel, C.I. 2004. Efforts/Activities at schools' level by Principals, Headmasters, PTA to support provision of library services in school : the case of Abuja Federal Capital Territory. Nigerian School Library Journal 5 (1), 60–65.

eNorssi 2009, Harjoittelukoulujen strategia 2020. http://www.enorssi.fi/enorssi-verkosto/suho-harre/Harjoittelukoulujen_strategia_2020.pdf. Viitattu 15.9.2019.

Eyre, G. 2005. The development and practice of literacy: A voyage of discovery. <http://www.iasl-slo.org/ifla2005-eyre.doc>. Viitattu 1.8.2019.

Finlex 2019. Laki yleisistä kirjastoista.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161492?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kirjastolaki>. Viitattu 15.9.2019.

Frantsi, H., Kolu, K. & Salminen, S. 2014. Hyvä koulukirjasto. Opetushallitus ja Suomen koulukirjastoyhdistys 2014. <http://suomenkoulukirjastoyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/05/Hyv%C3%A4koulukirjasto2014.pdf>. Viitattu 15.9.2019.

Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle! Jyväskylä: Atena kustannus.

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) 2015. IFLA School Library Guidelines. <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf>. Viitattu 8.9.2019.

Kuhlthau, C.C., Maniotes, L.K. & Caspari, A.K. 2015. Guided Inquiry: Learning in the 21st Century. Libraries Unlimited Guided Inquiry. Santa Barbara: ABC-CLIO.

Kurttila-Matero, E. 2011. School Library: A tool for developing the School's operating culture. Väitöskirja. Oulun yliopisto. <http://jultika.oulu.fi/Record/isbn978-951-42-9736-6>. Viitattu 8.9.2019.

Nielen, T.M.J., & Bus, A.G. 2013. Development of reading attitude in primary school and the role of gender, reading skill, home literacy environment, and school library characteristics. Netherlands.

OECD. Organisation for Economic Co-operation and Development. 2015. PISA 2015 results in focus. (Vol.1). <http://www.oecd.org/pisa/pisa-2015-results-in-focus.pdf>. Viitattu 1.8.2019.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS). 2014. Helsinki. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. Viitattu 8.8.2019.

Ranganathan, S.R. 1931. The Five Laws of Library Science. New Delhi: Ess Ess Publication.

Reed, K. N. & Mohammed, A. A. 2017. School Librarians' Views of the Every Student Succeeds Act (ESSA): Perceived Impact on Literacy Instruction Role and Career. Tennessee Libraries 67(1). www.tnla.org/page/TL67_1_Essa? Viitattu 1.8.2019.

Smith, D. 2001. Massachusetts reaches out and spreads the word about library media centres. Book Report (19) 14, 10–11.

Tella, A. & Akande, S. 2007. Children reading habits and availability of books in Botswana. *Reading Matrix: An International Online Journal* 7 (2), 117–142.